

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 833243/9

בבית הדין הרבני האזורי פתח תקווה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יגאל לרר – אב"ד, הרב מנחם האגר, הרב דוד בר שלטון

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר קלמן זילבר)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד גיא ניומן)

הנדון: כתובת 'בעולת עצמו', פיצויי גירושין והצמדת כתובה למדד

פסק דין

בפני בית הדין מונחת תביעת האישה לדמי מלוא כתובתה ולפיצוי.

התקיימו כמה דיונים בפני בית הדין ועתה התקבלו בפני בית הדין סיכומי האישה, סיכומי הבעל (לשעבר), ותגובת האישה לסיכומי הבעל (לשעבר).

טענות הצדדים

ואלו עיקרי טענות האישה כפי שמופיעות בסיכומים:

"עילות לחיוב הבעל בתשלום כתובה"

א. אין לבעל עילת גירושין

"עילה ראשונה: הבעל הודה במפורש בדיון הראשון בבית הדין שאין לו כל עילה לגירושין.

בפרוטוקול הדיון מיום ד' במרחשוון תשע"א (12.10.2010) נכתב (בשורה 47): "זה לא סביר לדרוש סכום כזה רק בגלל שאין לי שום עילה לגירושין [...] כך שהוא 'מורד' באישה כמה שנים ללא כל סיבה, לכן יש לחייבו לגרש ולתת לה את מלוא תשלום דמי הכתובה ופיצויים.

ולא רק זאת אלא גם בית הדין כתב בפסק דינו מיום 18.2.2015 בעמ' 2:

'הואיל והבעל הביע את עמדתו בפני בית הדין כי לא רוצה שלום בית וכל סירובו למתן גט נעוץ ברגשות של נקמנות וענישה נמצא כי הבעל אינו מוכן לקיים את חיוביו כלפי אשתו."

לתוספת הדגשת העילה מצורפת לה החלטת בית המשפט מתאריך י"ד בכסלו תשע"ז (14.12.2016) תמ"ש 10-11-44008 וזו לשונה:

"במקרה שבפני לא הוכיח הנתבע את טענתו בדבר מרידה או מעין מרידה של התובעת. הנתבע בעצמו הצהיר כי אין לו עילת גירושין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלפי התובעת (ר' עמוד 42 שורות 9–16 פרוטוקול מיום 26.7.12 להלן: 'פרוטוקול 2') הנתבע לא הבהיר מדוע התובעת 'אינה עמו' ואף לא הוכיח את טענתו כי האשמה בפירוד תלויה בתובעת. כל טענותיו בעניין זה היו טענות כלליות, המתארות סכסוכים וחילוקי דעות רגילים בין בני זוג, כמו בנוגע לעיצוב הבית וחום החדר. אין מחלוקת כי הנתבע הוא זה שעזב את בית הצדדים מיוזמתו האישית. הנתבע לא שכנע את בית המשפט כי עשה זאת באשמת האישה. ייתכן בוודאי כי גם לאישה חלק בפירוד שבין הצדדים, אך לא הוכח כי תרומתה הינה מכרעת או כי האשם לכך הינו רק בה, בוודאי לא באופן המצדיק פטור הנתבע מלשאת במזונותיה.

[...]

"יצוין ויודגש כי בין הצדדים היו יחסי אמון מלאים והם היו במערכת זוגית נורמלית ורגילה עד לרגע עזיבת הבעל את הבית באופן פתאומי ב־5.7.2010".

ב. הבעל היה 'רועה זונות'

"עילה שנייה: בגלל שהבעל היה חי במופגן עם אישה אחרת לפחות החל מחודש ספטמבר 2013 (דברי האישה בדיון מתאריך 30.12.15 שורות 80–83, 88–90) בשם [...] ודינו כדיון 'רועה זונות' שזו סיבה לחיוב בגט ולתת כתובה. ולא רק זאת אלא נודע לאישה (וזה נטען בדיון) כי לאחר פתיחת התיק, הבעל וחברתו הנ"ל עשו מסיבה מפוארת להמון אנשים במקום יוקרתי בשם [...] שהם קראו לה חתונה וזה באולם אירועים יוקרתי שעולה המון כסף, ולמעט חופה היה שם הכול כמו בחתונה אמיתית. מועד עריכת המסיבה הזו היה בתאריך 25.12.14 כאשר במועד זה הבעל היה עדיין נשוי. יודגש כי בעת שנשאל על ידי החתום מטה [ב"כ האישה] שאלות בדיון מיום ה־30.12.15 הורה לו בא כוחו לא לענות לשאלות בנושא החברות עם [...] ואכן הוא סירב לענות וזה נרשם בפרוטוקול הדיון (שורות 228–229) ומשסירב לענות על כך הרי על פי ההלכה דינו כמו שהדברים התבררו בפני בית הדין מצב כנספח ז 1–5 הוכחות לקיום הקשר באותו זמן בין הבעל לחברתו [...] ומצ"ב (כנספח ח 1–2) הוכחות לקיום אותו אירוע 'חתונה'.

וכן יש להדגיש כי למרות שהבעל עזב את האישה ואת הבית תקופה לפני שהכיר את האישה הנ"ל, אולם הוכח כי כל זמן שלא היה חי עם [...] שעל פי ההלכה בגלל שהוא חי עמה הוא מוגדר כ'רועה זונות' – האישה קיוותה וביקשה וציפתה שבעלה יתעשת ויחזור אליה ועשתה את כל המאמצים לגרום לכך, כפי שאמרה בדיון האחרון בעת שנחקרה. ורק לאחר שגילתה שהבעל חי בקביעות עם [...] (למרות שלא רצה לתת גט לאישה) ולא רק זאת אלא כפי שהתברר לאשה חברתו [...] הסיתה אותו נגדה ונגד הילדה, הרחיקה אותו מהן וגרמה לקרע בינו ובין הילדה (ראה דיון אחרון שורות 92–94 מדברי האישה), הגיעה האישה למסקנה כי אין יותר סיכוי שהוא יחזור אליה ועל מנת להשתקם ולנסות להקים מחדש בית בישראל, פנתה לבית הדין ופתחה תיק תביעה לגירושין."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עילות לחייב את הבעל בפיצוי כתובה

א. הבעל עזב את הבית בלי הודעה מוקדמת

"עילה ראשונה: הבעל עזב את האישה בפתאומיות מוחלטת ומהיום להיום ללא כל התראה וללא כל סיבה כפי שהודה בבית הדין בדיון הראשון ביום ט"ו בטבת תשע"ב (10.1.2012) שורה 47 והשאיר אותה המומה ופגועה עם תינוקת בת שנה ושלושה חודשים [...]"

ב. הבעל הכפיש את האישה

"עילה שנייה: הבעל הגיש בתאריך 6.1.2015 כתב תשובה לתביעת הגירושין והכתובה והפיצויים, שכל האמור בו מלא בשקרים ובעלילות שווא ושקר והמצאות מהגרועות ביותר שאין להם כל בסיס, והאישה בחקירתה על ידי החתום מטה הכחישה את כולם. ולא רק שהבעל לא ביקש לחקור את האישה בכדי לנסות לאמת מולה את העלילות וההמצאות שהמציא נגדה, אלא גם לא ביקש להביא עדים ו/או הוכחות להוכיח שהעלילות שהעליל עליה יש בהם אפילו קורטוב של אמת, וזאת למרות הנאמר בדיון מיום ה' 18.2.2015 שורה 49: 'בא כוח הבעל: יש לי כאן הוכחות שהאישה זינתה תחת בעלה [...]' היינו שהוא בטוח ומאמין שהאישה זינתה תחת בעלה.

מדובר בהכפשות חמורות ביותר נגד האישה ונגד הוריה: את הבת שהיא פרי אהבתם הפך ל'גנבת זרע', את האישה תיאר כחולה בנפשה, אישה פרוצה ההולכת ערומה ברחובות, מתייחדת ומתגנפת עם גברים רבים ועושה מעשי כיעור כדבר שבשגרה, חושפת את ערוותה בציבור, משקרת דרך קבע, שגידפה את אבי הבעל ותיאורים מכפישים נוספים, כשהכול הוכחש על ידי האישה בדיון האחרון.

וכאן יודגש כי הבעל נתפס באמירת שקרים, כאשר סתר את עצמו מדיון לדיון, כי בדיון שהתקיים ביום 2.9.2015 בשורה 121 אמר כי מה שאמר באחד הדיונים הקודמים – 10.1.2012 – שורה 47 שאין לו שום עילה לגירושין 'התכוונתי שלא בגדה בי' ובדיון מיום 7.7.2013 בשורה 57 אמר בא כוח הבעל 'כאן לא הייתה בגידה'. אך בדיון אחר – 18.2.2015 שורה 49: 'בא כוח הבעל: יש לי כאן הוכחות שהאישה זינתה תחת בעלה [...]'

היינו הבעל 'הוחזק כפרן'."

ג. הבעל 'התחתן' פיקטיבית עם אחרת בעודו נשוי לאשתו

"[...] הבעל פרסם עצמו עם תמונתו ברשת האינטרנט כגרש שמחפש אישה לצורך נישואין וזה נעשה בסמוך לאחר עזיבתו את האישה, בו בזמן שהאישה ניהלה עמו דיונים בבית הדין בתביעתה לשלום בית כך שהוא גרם לה בושות בעיני כל קרוביה חברותיה ומכריה, מצורף בזה כנספח י"ב תמונות מהפרסומים שפרסם.

גם ה'חתונה' הפיקטיבית שעשה באולם [...] '25.12.2014 בהשתתפות קהל גדול של כמאה וחמשים איש, שבו לבשה חברתו [...] שמלת כלה, נשלחו הזמנות, ניתנו צ'קים לזוג והיה צלם, היא זלזול ופגיעה עמוקה באישה ובכבודיה. החתונה גרמה לאישה בושת בפני כל קרוביה חברותיה ומכריה שעה שעוד לפני שהבעל התגרש, כשכל מכרי האישה יודעים שהוא עדיין נשוי לה, הוא חוגג 'חתונה' עם אישה אחרת ולפני כל כך הרבה אנשים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יצוין כי האישה גילתה על האירוע כעבור זמן קצר במקרה (באמצעות חברים של אותה [...]). יצוין גם כי הבעל בחר לקיים אירוע זה שבועיים לפני הדיון המקורי בתאריך 7.1.2015 – בעניין תביעת הגירושין (שנדחה) מדוע לא המתין, אם לא כדי לפגוע באישה ולזלזל בה? וזה בעודו כותב שבועיים אחר כך בכתב ההגנה שלו שהוא לא רוצה להתגרש.

תיאור אירוע החתונה כאמור בנספח ח' 1-2.

עיקרי טענות הבעל לשעבר

א. האישה אשמה בגירושין

"כאמור בהרחבה בכתבי הטענות השונים, האישה היא היוזמת ותובעת את תביעת הגירושין, כמו גם מעשיה של האישה גרמו והובילו את הבעל בליט ברירה לעזוב את דירת המגורים המשותפת. זאת בשל התנהלותה מרדנותה והתעמרותה של האישה בבעל. די בכך כדי להוות עילה לדחייה על הסף הן של תביעת הכתובה והן של תביעת הפיצויים."

ב. האישה בעולה ואינה זכאית לכתובת בתולה

"כך או כך, עצם העובדה שהאישה הייתה בהיריון בעת עריכת החופה וכתובת הכתובה שוללת את זכותה לקבלת הכתובה, שכן הכתובה הינה 'מוהר הבתולות' הגדרה שאינה הולמת את מצבה של האישה דנן."

ג. הנישואין 'נכפו' על הבעל

"לשם הזהירות בלבד ובנוסף על האמור הבעל יטען כי מן הדין לשלול את זכותה של האישה ולו מחמת העובדה הפשוטה כי עסקינן בנישואין שנכפו על הבעל בשל הריונה של האישה וכי האישה לא קיימה את התחייבותה בכתובה."

ד. האישה 'מורדת' ו'עוברת על דת משה ויהודית'

"יודגש כי למעט הבעילה שבעל הבעל את האישה אשר ממנה כאמור הרתה לא הסכימה האישה ליתן לבעל לקיים עמה יחסי אישות כמעט לחלוטין. גם הודאתה של האישה בדיון מיום 30.12.2015 – "מאז הלידה התדירות של היחסים ירדה. היו יחסים למיטב זיכרוני אבל מעט, בגלל כל התקופה של ההסתגלות" – אינה נכונה, כל פניותיו ותחינותיו של הבעל לקיום יחסים נענו בשלילה, האישה המציאה אמתלות שונות על מנת להימנע מקיום יחסי אישות עם הבעל."

לנוכח האמור, אין ספק כי עסקינן באישה מורדת וכפועל יוצא יש לשלול ממנה את תשלום כתובתה.

בנוסף על האמור, יטען הבעל כי עסקינן באישה 'עוברת על דת משה ויהודית' אינה מתנהלת כמנהג בנות ישראל כשרות ומתנהגת כדרך נשים פרוצות.

התנהגותה של האישה ומעשיה הינם מעשים שכונתם להשפיל ולבוז את בעלה וגם משום כך הינה עוברת על דת משה ויהודית – עסקינן באישה שמיררה את חיי בעלה, ביזתה אותו, השפילה אותו והבאישה עליו את החיים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנוסף על האמור, עסקינן באישה אשר צעקה, גידפה, וביזתה את אביו של הבעל שהינו מבוגר, מכובד, ועורך דין ידוע תוך שהיא מקללת אותו קללות נמרצות.

תוסב תשומת לב כבוד בית הדין הנכבד כי על האמור העיד עד מטעמו של הבעל – עדות שלא נסתרה על ידי עדים מטעמה של האישה.

במעשיה האמורים עברה האישה על דת משה ויהודית נשללה ממנה הזכות לקבלת כתובתה.

מעבר לאמור, יובהר כי האישה נוהגת ללכת בחוצות העיר בלבוש חושפני החושף את בטנה, זרועותיה וחלק ניכר מחזה, כמו גם במכנסיים הדוקים המבליטים את קווי המתאר הנשיים של גופה והמושכים תשומת לב, כמו גם מביאים לידי זנות.

[...]

”בהקשר זה ראוי לציין כי הבעל עזב את הבית לא רק מחמת הסיבות שפורטו לעיל אלא גם בגלל בעיות נפשיות קשות של האישה, בעיות אשר הינה מסרבת להכיר בהם והינם חלק אינטגרלי ממחלתה כהתכחשות לבעיותיה הנפשיות. בכך למעשה סתמה את הגולל על האפשרות למתן כתובתה על ידי הבעל.”

[...]

”זאת ועוד, עסקינן באישה אשר הבריחה כספים בסך עתק של כחצי מיליון שקלים שהחזיקה בחשבון פרטי על שמה, לפני ולאחר הנישואין ואשר הבעל הפציר בה כי תשתף אותו בחשבון הבנק כפי שהבעל שיתף אותה בחשבון שלו, תוך הבטחה שתשתף אותו בכספים ובחשבון הבנק על שמו.”

[...]

”יתר על כן: למרות התראות והפצרות מצד הבעל, דאגה האישה להקניט, לזלזל ולהשמיץ את הבעל ואף השמיעה בפני אחרים קללות לאביו לחיזוק האמור ניתן לפנות לעדותו של העד [...] בדיון 30.12.2015 'התארחתי אצל הוריו והיא אמרה לאביו 'תמות' (שורה 134 לפרוטוקול), יודגש כי האישה לא העידה מטעמה או הפריכה את העדות.”

[...]

”את האישה המדוברת, הגב' [...] הכיר הבעל כשלוש שנים לאחר שעזב בעל כורחו את האישה. לקשר של הבעל עם הגב' [...] אין כל רלוונטיות והאישה נאחזת במידע זה כאדם הנאחז בקרנות המזבח.

למעלה מכך, אף כבוד בית הדין הנכבד ציין כי הבעל עזב את האישה שלוש שנים לפני שהכיר את הגב' [...] ולכן אין כל רלוונטיות (שורה 57 לפרוטוקול הדיון מיום 2.9.15).”

[...]

”הצהרותיה של האישה כי ביקשה וציפתה כי הבעל ישוב אליה הן שקריות. האישה החליפה את מנעולי הבית – פעולה שכשלעצמה מבהירה את כוונותיה ושולחת מסר ברור לבעל ולסביבה. אין לראות באישה המחליפה את מנעולי הבית אישה המצפה לכך שבעלה ישוב אליה או כאישה המעודדת את בעלה לשוב אליה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעבר לכך, כך הסדרי הראייה שנקבעו עם ביתם הקטינה התרחשו למעשה בחדר המדרגות עקב סירובה של האישה להכניס את הבעל הביתה הבעל אף הגיש כתב תביעה לקיום הסדר ראייה בית המשפט לענייני משפחה בפתח תקווה (תיק מס' 15-07-57485) בכתב הגנתה – סעיף 21 מודה האישה כי לא הכניסה את הבעל הביתה – 'החלטתי גם לא להכניס אותו יותר לביתי'.

עקב סירובה של האישה להכניס את הבעל הביתה, נאלץ הבעל לחגוג לבתו יום הולדת בחדר המדרגות, התנהגותה זו של האישה היא המשך ישיר להתנהגותה בזמן הנישואין, התנהגות אשר מבזה ומשפילה את הבעל. האישה לא בוחלת באמצעים גם על חשבון בתם הקטינה – מצ"ב תמונה של הבת הקטינה מחגיגת יום ההולדת שערך לה הבעל בחדר המדרגות ומסומן כנספח ב'.

האישה דאגה למרר את חיי הבעל לאחר העזיבה ובעצם פעולותיה גרמה כי לא יהיה ביכולתו ואו לא יהיה לו כל רצון לשוב לחיקה."

[...]

"האישה היא זו אשר פנתה לבית הדין ופתחה תיק תביעה לגירושין ודי בכך כדי להוות עילה עצמאית לשלילת כתובתה. אישה שדורשת להתגרש ובית הדין מתרשם שאינה רוצה בשלום בית ואין לה טענות ברורות שבעלה פשע כנגדה ומחמת כן הוא חייב לגרשה, והבעל נענה לאישה ונותן לה גט אישה זו מפסידה תוספת כתובה. עצם פעולתה של האישה בהחלפת המנעולים בבית מראה ללא צל ספק שהיא איננה רצתה שלום בית."

מלבד הטענות ההלכתיות ושאר טענות אשר הובאו על ידי הצדדים וב"כ בסיכומי הצדדים.

תמצית תגובת האישה על סיכומי הבעל לשעבר

"לאמור בסעיפים 3–4:

שהאישה היא היוזמת את תביעת הגירושין – אכן נכון, ובכתב תביעתה לגירושין בסעיף 20 וכן בסיכומיה בסעיף ב' 2 לעילות הכתובה בסעיף 2 היא מסבירה הסבר היטב, מדוע לאחר שהגיעה למסקנה כי לאור הנסיבות הקיימים אין סיכוי לשלום בית עם הבעל, לכן אין מנוס מללכת לכיוון גירושין, אבל את זכויותיה שמגיעות לה במקרה כזה, אין היא צריכה ואין היא רוצה להפסיד/לוותר. לכן היא קיבלה את הצעת כבוד בית הדין, שקודם יסודר הגט, ולאחר מכן ידון בית הדין בעניין תשלום כתובה ופיצויים המגיעים לה על פי הדין."

[...]

"לאמור בסעיפים 5–9: [...] לחיובו בתשלום הכתובה, וגם אין לו הבנה כאשר הבעל מודה שידע שהאישה בהיריון ולמרות זאת התחייב וכתב בכתובה שנתן לה סכום של שלוש מאות ושישים אלף ש"ח יש בזה חיוב ברור, כי הרי "סבר וקיבל". ובלי כל קשר למוהר הבתולות, ובלי קשר שהצדדים חיו יחדיו חיי אישות הרבה פעמים לפני כניסתם לחופה. כמו כן האישה אמרה בדיון מ' 30.12.2015 שלא רצתה שיראו את הבטן בחתונה, אבל הדגישה שזו אינה הסיבה לחתונה, ואף בית הדין חיזק זאת ואמר 'שהרבה נשים רוצות לזרוז את החתונה כדי לא להופיע בחתונה עם הבטן'.

גם דבריו שהנישואין "נכפו עליו" הם המצאה, הוא לא צירף כל תמונה שהוא אסור באזיקים ומובל לחופה על ידי שוטרים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאמור בסעיפים 10–11 :

כל האמור – לא היו דברים מעולם, והם הוכחו על ידי האישה בדיון. הבעל לא הוכיח כלום מכל ההשמצות, ואין כל הוכחה להאשמת הבעל, שהאישה עוברת על דת משה ויהודית. ומוכחשת הטענה, שהאישה איבדה את כתובתה כי אין לדברים כל בסיס, ובפרט כשהבעל לא הכחיש גם בסיכומיו שהוא חי עם האישה [...] בהיותו נשוי לאישה, היינו הוא מודה שהוא עצמו "עובר על דת" על פי ההלכה, בוודאי שאין לטענתו נגדה כל בסיס.

[...]

בהדגשה של הבעל, שכאילו בזמן שהאישה הגישה את תביעתה לגירושין רצה הבעל בשלום בית ורק בדיעבד הסכים להתגרש היא שוב המצאה שקרית של הבעל – הבעל ענה במפורש בתשובה לשאלת בית הדין בדיון מיום 18.5.2015 'מה אתה מבקש?' (שורה 9) 'אני יכול להמשיך כך' (שורה 10). היינו הבעל לא רצה שלום בית ולא גירושין. וזה שבסופו של דבר נתן גט, זה היה רק לאחר שהוא חויב ע"י בית הדין לתת גט. בפסק דין שיצא ביום 18.2.2015 עם איום של כבוד בית הדין שאם לא יעשה כך, ידון בית הדין בהטלת סנקציות אם האישה תבקש זאת. וגם באותו פסק דין כתב בית הדין יותר מפעם אחת כי הבעל לא רוצה שלום בית עם האישה. ודברי הבעל, שהאישה סירבה להתמיד בטיפולים הזוגיים הם גם המצאה שקרית, כי האישה – רצתה בזה כל הזמן, ואף הציעה ללכת למטפלים לצורך זה. (כראיה נוספת, הבעל ביוזמתו אף צירף לבית המשפט מכתב באמצעות בא כוחו הקודם הנושא תאריך החלטה של בית המשפט מתאריך 24.10.2012 שבה כתב בהצהרה שאינו מוכן לטיפול בשלום בית למרות רצונה של האישה בכך, כנראה מחשש שמא בית המשפט יורה לו או ימליץ לו לעשות כן.)

בנוסף, בזמן הגשת תביעת הגירושין על ידי האישה הבעל היה כבר בקשר זוגי של למעלה משנה עם גברת [...] כמו כן הבעל אף ערך מסיבת חתונה עם גברת [...] בפני מאה וחמישים איש, בתאריך ג' בטבת תשע"ה (25.12.2014) כשבועיים לפני הגשת כתב תשובתו לתביעת הגירושין, שגם בו הוא טען וכתב שרוצה שלום בית מכאן שטענה זו שקרית.

[...]

"דברי בא כוח הבעל שהאישה 'הכשילה את הבעל' הם שקר גם, כאשר הוא עצמו כותב בתחילת הסעיף שהצדדים הם 'זוג חילוני', היינו בא כוח הבעל עצמו קובע שהבעל לא הקפיד לשמור טהרת משפחה, ואם כן, מדוע קבע כי היא הכשילה אותו."

[...]

"בהמשך באותו דיון בבית המשפט ביום 26.7.2012 מודה הבעל במפורש שהעזיבה שלו הייתה פתאומית, ולהלן ציטוט מדברי הבעל (פרוטוקול עמוד 33 שורות 16–19) '... צורת העזיבה שלי הייתה מאד דרמטית מסיבה שאני ידעתי מה הולך לקרות ברגע שאני ארצה, ברגע שאני אראה שאני עוזב, ולכן אני הסתרתי את זה.' וכן בהמשך (פרוטוקול עמוד 34 שורות 2–5): 'ביום אחד אני הוצאתי כסף מהחשבון כדי שיהיה לי על מה לחיות... ואני פשוט עשיתי הכול בשביל למנוע ממנה להרגיש שאני רוצה לעזוב.'"

[...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"לעניין הטענה בדבר הטיפולים: הבעל והאישה הלכו לטיפול זוגי בשל העובדות שהבעל היה מובטל באותה עת, נולדה ילדה וההורים שלו ניסו לחבל בחיי הזוג ולהלחין את הבעל והטיפול הופסק בשל ניתוח המעקפים של אבי האישה, ולאחר מכן הבעל לא רצה לחזור לטיפול – כפי שצוין גם על ידי האישה בדיון מיום 30/12 הטפול לא הופסק על ידי האישה אלא על ידי הבעל."

[...]

"בסעיף זה [...] הבעל מצטט חלקי משפטים מתוך פרוטוקול [...] להלן ציטוט מלא [...]:

'[...] "הוא הודיע לי שהוא עוזב אני התחננתי על נפשי."

שאלת בית הדין: "קיימתם עד אז יחסים?"

האישה: "מאז הלידה התדירות של היחסים ירדה אני חושבת. היו יחסים למיטב זכרוני אבל מעט בגלל כל התקופה של ההסתגלות, גם שלי וגם שלו."

"ביום ההולדת שלו כתבתי לו מכתב, ביום שעזב אבא שלי התקשר להוריו וביקש מהם שהוא יחזור..."

האישה: "קיימנו אבל לקח לי זמן להסתגל, לא היו יחסים באותה תדירות הוא היה בדיכאון, אני אחרי לידה, היה פחות רומנטי, אבל הייתה אהבה..."

[...]

"בפרוטוקול הדיון מ־30.12.2015 שורה 81–82 ציטוט מדברי האישה:

'לאחר שהוא התחיל לצאת עם אישה אחרת והתרחק ממני יותר וגם מהילדה... אחרי שנה שכבר ידעתי שהוא בקשר עם האישה הזו ואני תקועה ואני רוצה להמשיך את החיים שלי הגשתי את התביעה מחוסר ברירה'...

'אחרי שנה' מתייחס שלאחר שנה מעת שהבעל הכיר את הגב' [...] ולא אחרי שנה מעזיבתו את הבית כדברי הבעל בסעיף זה. למותר לציין שתשובתה זו של האישה באה בצמוד כמענה לשאלה שנשאלה על ידי בא כוח הבעל:

'את הגשת תביעת כתובה וגירושין אחרי ארבע שנים. היה ידוע לך כאשר הגשת את התביעה שכאשר האישה יוזמת גירושין אין לה כתובה?'

[...]

"במשך כשלוש וחצי שנים, מזמן עזיבת הבעל את הבית ב־5.7.2010 ועד לאוקטובר 2013, הבעל נכנס לבית ללא כל מגבלה. לראיה: בפרוטוקול בית הדין מ־30.12.2015 (שורה 86) – ציטוט דברי האישה לבא כוח הבעל: 'אני המשכתי והכנסתי אותו הביתה ...' וכן (שורה 102): 'הוא היה נכנס לבית מתי שהוא רצה אני הייתי מזמינה אותו...' "

[...]

"הסדרי הראייה התרחשו בדירת האישה ומיזמתה של האישה במשך שלוש וחצי השנים הראשונות לאחר שבית הדין כבר דחה את תביעת האישה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשלום בית והבעל אף החל לחיות בזוגיות עם הגב' [...] שהסיתה אותו נגד האישה והבת, וכתוצאה מכך הבעל פגע בילדה ובאישה, ומאז הסדרי הראייה התרחשו בחדר המדרגות.

למותר לציין שהגשת התביעה של הבעל הייתה ביום 3.8.2015 ובמועד זה האישה הייתה כבר גרושה, ומשכך אסור על פי ההלכה לאישה להכניס את הבעל (לשעבר) לביתה, ואין כל פסול בזה שהחליפה מנעול.

לאור האמור לעיל, לא רק שעל האישה לא מוטלת כל חובה להכניס את הבעל לדירתה, וכל שכן דלית מאן דפליג שהתנהגותה זו של האישה לאור הנסיבות הינן הגיוניות, ואין בהן להצביע על השפלה ו/או על ביזוי הגרוש שלה. דרישותיו של הבעל הן מעבר לכל פרופורציה ובוודאי שהן לא לפי ההלכה.

[...]

"הוא הדף את כל ניסיונות האישה ובני משפחתה להחזירו הביתה. הוא גם ניתק קשר עם כל בני משפחת האישה מסיבה זו.

האם הבעל רצה בשלום בית בזמן הגשת התביעה על ידי האישה? (כדבריו המוכחים) הלוא כבר ערך מסיבת 'חתונה' מפוארת עם גב' [...] לכמאה וחמישים איש, וב־18.12.2015 אמר שאינו רוצה להתגרש מתוך רצונו לנקום באישה."

[...]

"האישה פנתה אל הבעל שוב ושוב שיאות ללכת עמה לטיפול זוגי. הבעל לא היה מוכן ללכת לטיפול זוגי למען שלום בית. כשהורה לו בית המשפט ללכת לטיפול, הגיב באופן קיצוני, ללא כל מוכנות לשלום בית למרות שנאמר לו על ידי המטפל שאם רוצה באמת בשלום בית, אין שום מניעה לטפל בכך ולהצליח ולכן הטיפול נפסק."

עד כאן הובאו תמצית טענות הצדדים אשר בסיכומי הצדדים על ידי באי כוחם.

החלטות קודמות בעניינם של הצדדים ומסקנות עובדתית

בנוסף לאמור, יש לצטט את דברי בית הדין בהחלטתו מתאריך ח' באדר התשע"ה (27.2.2015) לחיוב הבעל במתן גט, הנוגעים גם לנידון חיוב הכתובה, וזו לשון ההחלטה:

"יש לציין כי בתאריך ט"ו בטבת תשע"ב (10.1.2012) התקיים בבית הדין דיון בתביעת האישה לשלום בית.

במעמד הדיון טען הבעל (שורה 47-48 לפרוטוקול הדיון) 'אני לא מוכן לחיות עם האישה הזו'

[...]

במעמד הדיון שהתקיים היום בפני בית הדין, לשאלת בית הדין המופנית לבעל האם רצונו בשלום בית או בגירושין, ענה הבעל כי אינו רוצה בשלום בית ואינו מוכן לתת לאישה גט כי 'לא מגיע לה'.

בית הדין חזר ושאל את הבעל: 'האם אתה רוצה להעניש את האישה?' והבעל ענה: 'פרס לא מגיע לה'.

[...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאור האמור, על אף שבית הדין עדיין לא שמע את טענות האישה בתביעת הגירושין, הואיל והבעל הביע את עמדתו בפני בית הדין כי לא רוצה שלום בית וכל סירובו למתן גט נעוץ ברגשות של נקמנות וענישה, נמצא כי הבעל אינו מוכן לקיים את חיוביו כלפי אשתו.

השולחן ערוך (אבן העזר סימן קנד סעיף ג) פוסק, וזו לשונו:

'האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו לזון ואם אין בית הדין יכולים לכופו לזון, אם תרצה היא, כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה, וכן הדין למי שלא רוצה לשמש.'

ובבית שמואל (ס"ק ה) כתב, וזו לשונו: 'כופין אותו לזון, לדעת כמה פוסקים הלכתא כרב דכופין אותו לגרש [...]

ובשולחן ערוך (אבן העזר סימן עז סעיף א) נפסק, וזו לשונו: 'המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה [...]' ואם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה.'

[...]

גם בנידון דידן הבעל אינו רוצה בשלום בית, אלא שאינו מוכן לתת לאישה את מבוקשה – מתן הגט, כל עוד לא יקבל את מבוקשו – תביעותיו הממוניות ואף יותר מכך שמבקש לעגנה מסיבות של נקם."

כל הציטוטים המובאים לעיל מדברים בעד עצמם.

מתקבלת כאן תמונה ברורה שלפיה תחילת הקשר שבין הצדדים נוצר עוד טרם הנישואין כאשר האישה במעמד הנישואין כבר הייתה בהיריון, והאיש נישא מרצונו החופשי. אולי ההיריון היה זרז להחלטת האיש להינשא לאישה וזו לא נבעה מצדו מאהבה מושלמת, אך בסופו של דבר היה זה מרצונו. נראה שגם זו הסיבה שבעקבות מריבות סבירות בין הצדדים, קם האיש ועזב את הבית בפתאומיות ללא התרעה מוקדמת.

אין ספק כי טענות האיש לא זכו מצדו לגיבוי של ראיות והוכחות, ואף עדותו של חבר הבעל לא היה בה כדי להפסיד את האישה מכתובתה, כאשר העיד על אירוע חד־פעמי שבו האישה פלטה דברים נגד אבי הבעל.

יש לציין כאן שוב את דברי בית המשפט בנידון כמובא לעיל, וזו לשונו:

"במקרה שבפני לא הוכיח הנתבע את טענתו בדבר מרידה, או מעין מרידה של התובעת. הנתבע בעצמו הצהיר כי אין לו עילת גירושין כלפי התובעת (עמוד 42 שורה 9–16 פרוטוקול מיום 26.7.12 ולהלן פרוטוקול 2. הנתבע לא הבהיר מדוע התובעת "אינה עמו", ואף לא הוכיח את טענתו כי האשמה בפירוד תלויה בתובעת. כל טענותיו בעניין זה היו טענות כלליות, המתארות סכסוכים וחילוקי דעות רגילים בין בני זוג, כמו בנוגע לעיצוב הבית וחום החדר. אין מחלוקת כי הנתבע הוא זה שעזב את בית הצדדים מיוזמתו האישית, הנתבע לא שכנע את בית המשפט כי עשה זאת באשמת האישה. ייתכן בוודאי כי גם לאישה חלק בפירוד שבין הצדדים, אך לא הוכח כי תרומתה הינה מכרעת או כי האשם לכם הינו רק בה, בוודאי לא באופן המצדיק פטור הנתבע מלשאת במזונותיה."

כך גם התקבלה התמונה בבית הדין בעקבות הדיונים שהתקיימו בפני בית הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מי מהצדדים 'מורד' ועל מי נטל ההוכחה?

גם טענות האיש על מיעוט קשרי אישות בין הצדדים בשלב מסוים, לא הוכחו על ידי האישה שגם נתנה להם הסבר שלפיו מצב זה נגרם דווקא כתוצאה של דכדוך מצד האיש ושל מצב האישה לאחר הלידה, שהוא טבעי ביותר.

מצד שני, דווקא התנהגות האיש שקם ועזב את הבית ללא סיבה מוצדקת, ובכך התנער מחובותיו כבעל, זכתה להתייחסות של בית הדין, בהחלטת בית הדין לחיוב הבעל בגט הכולל גם את חיוב הכתובה כמובא לעיל, בקבעו כי הבעל הוא בגדר "מורד", אשר תוצאותיו חיוב הבעל בגט ותשלום הכתובה.

היסוד הוא כי האיש שחתם על הכתובה במעמד החופה והקידושין, מתחייב בחתימתו בחוב הכתובה בהתאם לתוכן הכתובה, והאישה מוחזקת בכתובתה, ואם הבעל מבקש להיפטר מדמי הכתובה, נטל ההוכחה מוטל עליו.

והואיל ובתיק המונח בפנינו הבעל לא הרים את נטל ההוכחה כמפורט לעיל, לפיכך נשאר החיוב על כנו.

הנושא בעולת עצמו – האם כתובתה מנה או מאתיים?

עם האמור, טענת הבעל לשעבר כי חיוב עיקר הכתובה בנידון דנן בו הרתה האישה מהאיש לפני הנישואין, אמור להיות בגובה סך כתובת בעולה, מכוח היות האישה בעולת עצמו מלפני הנישואין, תקבל את התייחסות בית הדין, כדלהלן:

בנידון טענת הבעל כי חי עם אשתו חיי אישות מלאים בעודם פנויים, כאשר באותו העת לא היה בדעתם כלל להינשא, וממילא כאשר נשא אותה לאישה לא הייתה עוד בתולה וכתובתה מנה.

פנוי ופנויה בתולה, שחיו חיי אישות בעודם פנויים ולא היה בדעתם להינשא באותה שעה, ולאחר זמן נישאו וכתב לה החתן בכתובתה מאתיים ותוספת כתובה.

עתה באו בפני בית הדין להתגרש, ובמסגרת הדיונים, תבעה האישה את כתובתה.

בכלל טענות הבעל לפטור עצמו מהכתובה, גם טען שנשא את האישה כבעולה ואין כתובתה מאתיים כדין בתולה הנישאת, אלא מנה כדין הנישאת בעולה.

הבעל הצהיר כי כאשר חי עם האישה חיי אישות לפני הנישואין הייתה בתחילה בתולה וקיים אתה יחסי אישות מרצון. האישה גם אשרה את דברי הבעל. כאמור, האישה הייתה בהיריון במועד הנישואין של הצדדים.

בא כוח האישה טענה כי אף שהאישה לא הייתה בתולה בשעת הנישואין, מכל מקום בעולת הבעל עצמו היא מלפני הנישואין, ולכן כתובתה מאתיים כדין בתולה. מה עוד, שכתב לה בכתובתה מאתיים כדין בתולה ואף אם דין כתובתה כדין בעולה, מכל מקום התחייב לה מאתיים כדין בתולה.

הדיון כאן נסב סביב השאלה אם השעה הקובעת ביחס לגובה סכום הכתובה היא שעת הנישואין – וכיוון שהאישה לא הייתה בתולה באותה שעה, אזי כתובתה מנה – או שמא כיוון שהאיש הנושא את האישה הוא זה שחי אתה חיי אישות בעודה בתולה, אף שהיה זה לפני הנישואין, כתובתה כדין בתולה הנישאת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו כן יש לדון בהתחייבות שלו בכתובה עצמה שכתב לה מאתיים כדין בתולה אף על הצד שמן הדין כתובתה מנה, וכן בתוספת הכתובה שכתב לה.

והנה בדין המפתה את הבתולה שברצון שני הצדדים כונסה לאישה, פסק הרמב"ם (הלכות נערה בתולה פרק א הלכה ג), וזו לשונו: "המפותה [...] ואם רצו וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות."

וכן פסק הטור (אבן העזר סימן קעז) וזו לשונו: "[...] ואם כנס המפתה אינו נותן חמישים כסף (דהיינו קנס מדין מפתה) אלא [...] וכותב לה כתובה כמו לשאר הבתולות."

והמשנה למלך (הלכות נערה בתולה פרק א הלכה ג) כתב על דברי הרמב"ם הנ"ל, וזו לשונו:

"ואם רצה וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות:
כעת לא מצאתי מקור לדין זה, דלמה זה יכתוב לה כתובה כשאר הבתולות
דהא בעולה היא ובעולה כתובתה מנה, ואפילו מוכת עץ כתובתה מנה
וכמ"ש רבינו לעיל (בפרק יא מהלכות אישות דין יג), וכל שכן בעולה.

שוב ראיתי להטור (אבן העזר סימן קעז סעיף יא) שכתב גם כן כדברי רבינו וזו
לשונו: כנס המפתה אינו נותן חמישים כסף אלא נותן לאביה בושת ופגם
וכותב לה כתובה כשאר הבתולות, ע"כ.

ומרן ז"ל לא גילה לנו מהיכן למדו רבינו והטור דין זה.

וראיתי לרבותינו בעלי התוספות ז"ל בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף ס ע"א
ד"ה "שאינו"), עלה דההיא דאמרינן שאין משלם קנס במפותה, שהקשו וזו
לשונם: ואם תאמר כיון דבעיא גט ואית לה כתובה כמו אלמנה לכהן גדול
דיש לה כתובה אף על גב דאסורה מהתורה, ואם כן מאי נפקא מינה דאינו
משלם קנס, הרי יש לה כתובה, ומה לי כתובה ומה לי קנס. ותירצו: דנפקא
מינה אם מחלה הכתובה, אי נמי דאינו משלם מן העידית כדין קנס, ועוד
דכתובת בעולה דרבנן, ע"כ.

ונראה דהתוספות לא פסיקא להו מילתא אם זו שהיא בעולת עצמו אם דינה
כבתולה דכתובתה מאתיים, דאי לא, אמאי נדחקו לומר דנפקא מינה
למחלה, תיפוק ליה דאי משום כתובה אין לה אלא מנה.

שוב ראיתי דעל כרחך דברי התוספות הללו צריכין ביאור, שכתבו: ועוד
דכתובת בעולה דרבנן, דאף דנימא דכתובתה היא מהתורה, מכל מקום, כיון
שאין לה אלא מנה, הא נפקא מינה טובא במה שאינו משלם קנס.

וראיתי להרב הנמוקי יוסף ז"ל שהקשה קושיא זו של התוספות וז"ל: "ואם
תאמר מאי אהני ליה, הא צריך למכתב לה כתובה כיון שנשאה. יש לומר
דחמישים כסף הוו מאה דינרים [...] וכתובת אנוסה ומפותה אינה אלא מנה
דהא בעולה היא."

ועוד עיין בדברי המשנה למלך הנ"ל בערוך לנר (יבמות דף ס ע"א ד"ה "בתוס' ד"ה שאינו").
ועיין עוד פתחי תשובה (אבן העזר סימן קעז ס"ק ה).

והוסיף המשנה למלך וזו לשונו:

"וראיתי לרש"י ז"ל בפירוש החומש (שמות פרק כב פסוק טו) שכתב: '[...]
מהר ימהרנה לו – יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה
וישאנה. והרמב"ן ז"ל טען עליו ואמר: 'ואינו אמת, שהמפתה אם ישאנה
אינו נותן קנס ואם יגרשנה אחר נישואין אין לה עליו כלום מהתורה
שהכתובה דברי סופרים היא' [...] והרא"ם תירץ דרש"י סבר דכתובה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מהתורה. ובזה אתי שפיר שקנסו הכתוב שיכתוב לה כתובה ככתובת הבתולות. וכל זה ניהא לדעת רש"י שסובר דכתובה דאורייתא, אך לדעת רבינו [הרמב"ם] דסבירא ליה דכתובת אשה מדברי סופרים, וכמו שכתבתי לעיל בפרק י' מהלכות אישות דין ו', מנא ליה דכתובת מפותה היא מאתיים ככתובת הבתולה.

ואולי נאמר דאף למאן דאמר דכתובת אשה דרבנן דריש ליה לקרא כדדריש ליה רש"י ז"ל, ומצינו כיוצא בזה בעבד עברי [...]

והכא נמי נימא, נהי דליכא כתובה מן התורה, מכל מקום המנהג היה דכל הנושא בתולה היה כותב לה כתובה, ולזה בא הכתוב גבי מפתה דאף שהיא בעולה, שיכתוב לה כתובה כמו שהוא המנהג לכתוב לבתולות, כיון שהיא בעולת עצמו.

ועל כרחק קרא כי אתא לומר שיכתוב לה כתובה, הוא שיכתוב לה כתובה כבתולות, דאי שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לאלמנה, לא איצטריך קרא, וכי בשביל שהוא בעלה לא יכתוב לה כתובה, אלא ודאי דקרא אתא לומר שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לבתולות. והשתא רבינו ז"ל גמר מינה, לדידן דאית לה לבתולה מאתים מתקנת חכמים, המפותה יש לה ככתובת הבתולות...

וראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל ז"ל (שיטה מקובצת כתובות דף לט ע"ב), שכתב:

'הראב"ד פירש בניחותא, כלומר לכשיוציא נמצאת אשתו מכבר ונפטר מקנסא שהוא חמשים שקל שהם מאתים זוז, וכשהוא מוציאה אינו חייב לה אלא מנה דבעולה היא וכתובתה מנה. ותמיה לי דאם כן הרי זה חוטא נשכר, ועד שיבואו לו עדים, יכנוס ואחר כך יגרש, כדי להעמידה על מנה. ע"כ.

הנה מבואר בדבריו [של הראב"ד] דסבירא ליה דכתובת המפותה היא מנה כסברת ר"י והתוספות, ולא ידעתי למה לא השיגו הראב"ד [לרמב"ם] בזה.

ובשו"ת חתם סופר (אבן העזר סימן קכה) כתב וזו לשונו:

"[...] והנה דעת רמב"ם (פרק א מהלכות נערה הלכה ג) ובטור (אבן העזר סימן קעז) דנושא מפותת עצמו כתובתה מאתים, ותוכן כוונתו כיון שמחויב קנס על הבעילה הראשונה או שישאנה, אם כן כשהוא נושא נהי דנפטר מהקנס שלם מיד אבל על כל פנים כתובתה נמשכת אחר הבעילה הראשונה.

ונהי דהמשנה למלך הקשה על זה כיון דתשלומי קנס על הבעילה הראשונה כבר שילם על ידי שנשא אותה לאשה והכתובה מתחייב על הבעילה מנישואין ואילך והיא היתה אז בעולה, מכל מקום הרמב"ם סבירא ליה כנ"ל כיון שהנישואין היו חלף חיוב הקנס אם כן כשתצא ממנו ישלם כתובה כסף הקנס."

ובשו"ת נודע ביהודה (מהדורא תניינא אבן העזר סימן לג) כתב וזו לשונו:

"מה ששאל עוד כמה היא כתובתה אם כבעולה או כבתולה כיון שטעם טעם בתולה, או דילמא כיון שמפותה היא אחולי אחלא לכתובת בתולתא.

ונכנס מעלתו בפלפול אם יכולה למחול והאריך בזה.

והנה כל דברים הללו דברים יגעים ומה שייך בזה מחילה ומה צורך בזה מחילה, וכי מאיזה צד היה לה כתובה שתהא צריכה למחול. הגע בעצמך אם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לא היה נושאה וכי היה לה כתובה, ואטו יש לזונה מצד זנותה כתובה, הכתובה בשעת נישואין היא זוכה ואז כבר בעולה היא.

וכבר נשאלתי פעם אתת בכאן בכיוצא בזה על סך הכתובה, ולפום ריהטא השבתי במושכל ראשון דפשיטא שאין לה אלא מנה, שהרי עכשיו בעולה היא.

ועמדתי כמו רגע ונזכרתי בדברי רבינו הרמב"ם (בפרק א' מהלכות נערה הלכה ג) 'המפותה וכו' ואם רצו וכנסה אינו משלם קנס, אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות'. עד כאן לשון הרמב"ם.

הרי שכתב 'כשאר הבתולות', ואם כן יש לה כתובה מאתים. והטור העתיק דברי הרמב"ם בסימן קע"ז.

ואמנם דבריהם צריכין ביאור דמהי תיתי יהיה לה כתובת בתולה כיון שעכשיו בשעת נישואין בעולה היא.

והמשנה למלך שם הביא דברי פוסקים הרבה שפשוט בדבריהם שכתובתה מנה כבעולה, והאריך המשנה למלך שם בדבר זה והביא דברי רש"י בפירוש התורה בפרשת משפטים (כב טו) בפסוק 'וכי יפתה וגו' 'מהר' 'ימהרנה' – 'פסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה' עד כאן לשון רש"י.

ועיין במשנה למלך שם שפירש דברי רש"י הללו שגזירת הכתוב שיעשה למפותה זו כתובת בתולה כשישאנה, ופירש על דרך זה גם דברי הרמב"ם.

ואף שהרמב"ם (בפרק י מאישות הלכה ז) סובר שאפילו כתובת בתולה כשרה שבישראל אינה מדברי תורה, מכל מקום גזירת הכתוב הוא שמפותה זו לא יגרע כחה משאר בתולות הכשרות הכל לפי מנהג הבתולות, וממילא כשתיקנו חז"ל כתובה לבתולה גם זו יש לה כתובה.

ולפי זה אני אומר, שגזירת הכתוב כאן הוא תמורת הקנס, שאם אינה נישאת לו קנסהו הכתוב כסף קנסה, וכשנשאה פטרו הכתוב מהקנס אבל קנסו שיחזיקנה בנישואין כבתולה.

ולפי זה אני אומר, דאף הרמב"ם והטור לא קאמרי אלא במפותה שהיה לה קנס אם לא היה נושאה והיינו נערה בתולה, אבל בוגרת שאין לה קנס או אפילו נערה אם אין עדים על הבעילה כי אם מפי עצמו ומודה בקנס פטור, נמצא שלא חייבו הכתוב קנס וממילא כשנושאה לא חייבו הכתוב כתובת בתולים ולכן אין לה אלא מנה"

וכן כתב בפירושו על שולחן ערוך – דגול מרבבה (אבן העזר סימן סו סעיף ו), וזו לשונו: "[...] ונראה לעניות דעתי דכל זה כשהיתה נערה אבל בוגרת שנתפתה ודאי גם להרמב"ם ולהטור אין כתובתו אלא מנה אף שנשא הבעל בעצמו."

דהיינו, שהכתובה מדין קנס, וקנסו אותו לתת לה כתובה מאתיים כדין כתובת בתולה. ולפי זה שהכתובה כדין קנס, אם כן הרי זה דווקא בנערה שיש לה קנס, אבל לא בבוגרת שאין לה קנס וכתובתה תהיה מנה כדין בעולה.

וכן כתב בשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדורא תניינא סימן עב), וזו לשונו:

"שאלתו משודכת שהרתה לזנונים והמשודך אמר אין מינאי וכנסה לחופה, אם כותבין לה כתובה מאה או מאתיים ואיך כותבין הנוסח."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכאורה זה מחלוקת הפוסקים הראשונים. הרמב"ם (ריש הלכות נערה) בתולה כתב גבי מפתה 'ואם רצה וכנסה, אינו נותן קנס אלא כותב לה כתובה כמוהר הבתולות', וכן כתב הטור (סימן קעז).

אולם במשנה למלך שם, הביא דעת התוספות והראב"ד והנמוקי יוסף דסבירא להו דדינה כבעולה דעלמא וכתובתה מנה.

אמנם לפי עניות דעתי, למה דמבואר שם במשנה למלך טעמא דהרמב"ם דילפינן לה מקרא מהר ימהרנה, היינו שיתן לה מוהר הכתובה כדפירש [רש"י] בחומש, וזה מקנס שקנסה התורה להמפתה לכתוב לה כתובת בתולה – עיין שם.

אם כן יש לומר דזהו רק בנערה דחייבה התורה למפתה קנס, וזה מגדר התנאי דלא נפטר מהקנס אלא אם כן שנישאו בכתובת בתולה, אבל בכוגרת פטור בין מהקנס בין לכתוב כתובת בתולים ופשוט וברור

וכן כתב בשו"ת חתם סופר (חלק ג אבן העזר סימן קכה) וזו לשונו:

"[...] ועל זה כתב דגול מרבבה דהיינו קטנה ונערה שהקנס לאביה, אבל בכוגרת שאין לה קנס ובשגם כי בעילה ראשונה מחלה מדעתה, אם כן אפילו נשאה אחר כך אין לה אלא כתובה מנה, דבהא גם הרמב"ם מודה [...] ומכל מקום ממילא מובן בכוגרת [...] מחלה על בעילה הראשונה שפגמה לפני הבחורים ממילא אין לה אלא מנה."

אמנם החתם סופר שם סייג את דבריו, שכל האמור אינו אלא במפותה כוגרת שלא באו בקשרי שידוכין, אבל במשודכת שלו שעתידים להינשא זה לזה, כתובתה מאתיים אף בכוגרת, וזו לשונו:

"[...] נראה לי דאין אלו נאמרים אלא במפותה כוגרת דעלמא ונשאה אחר כן. אבל במשודכת שלו וכבר נכתבו ביניהם תנאים בקנס וחרם כנהוג, שלבה סמוך ובטוח שתינשא לו ואין עיניה תלויות על הבחורים, אלא עליו היא נושאת נפשה ואדעתא דהכי אפקרא נפשה לגבי דידיה שהוא ישאנה ויהיה כתובתה ממנו מאתים כמוהר הבתולות, בודאי לא מחלה אלא אדעתא דהכי."

אלא שזה דווקא במשודכת מכבר כאשר נכתב ביניהם שטר תנאים בקנס וחרם כנהוג, אבל בקשרי אישות במפתה בתולה בסתם, אף שהבטיח לה בשעת פיתוי שיישא אותה בעתיד, וכל שכן כאשר רק הבחורה מצידה ציפתה שכך יהיה, כתובתה מנה, וכפי שכתב החתם סופר שם בהמשך דבריו, וזו לשונו:

"והנה כבר על מדוכה זו ישב מהרי"ק ז"ל (בשרש קט), ורמז עליו בבית שמואל (ריש סימן קעז) ותוכן דבריו שם, דהמפתה בתולה ואפילו התנה בשעת פיתוי שישאנה, מכל מקום אינו מחוייב לישא אותה כי היא מחלה. ולא הוה מחילה בטעות כיון דאפקרא נפשה לבעילת זנות. ומוכיח כן מש"ס כתובות (דף מב ע"א).

אמנם הגאון בית מאיר (אבן העזר סימן קעז) פליג עליו בחזק יד [...] על כל פנים מהרי"ק נמי לא אמרה בפנויה דעלמא ועל ידי הפיתוי הזה תינשא לו – זה לא נימא. אבל במשודכים – שכבר נתקשרו בחרם וקנס ולא היה הפיתוי כדי שתנשא לו, אלא הואיל ועתידה להנשא לו משום הכי נתפתה לו – והואיל ונתיאשה משארי בחורים ונתיחדה לו, אם כן איך תפסיד על ידי זה מאתיים שלה. ואפילו אם יתעקש אדם לומר שאם הבעל הזה אינו רוצה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכתוב מאתים לא נוכל לכופו, אבל על כל פנים אם כתב לה מאתים דחזו ליכי, איך אנן ניקום ונימא ליה דלא חזי לה ממנו ובודאי חזי וראוי ומחוייב הוא לכתוב כן.

(ויש לציין כי דברי החתם סופר ב"משודכת" יהוו מקור לדיון בנידון גובה הכתובה בזוג שהתקשר ב"נישואין אזרחיים" – שכוונת הצדדים אמנם אינה לנישואין של תורה, אבל כוונתם ל"נישואין" ולהיות מיוחדים זה לזה בלבד, ולאחר זמן כאשר חיו מכבר חיי אישות באו להינשא כדת משה וישראל – אם כתובתה מאתיים כדין בתולה כפי שהייתה בזמן ההתקשרות ביניהם, או מנה כבעולה כבזמן מעמד החופה וקידושין כדת משה וישראל אף שהאישה בעולת עצמו היא בעודה בתולה, ואין כאן מקום להרחיב בנידון).

ועדיין יש לדון שכתובתה מאתיים מצד שכתב לה בשעת הנישואין מאתיים בכתובתה, מדין תוספת כתובה, ובידו לכלול את סכום התוספת עם עיקר כתובתה.

הנה בנידון זה כתב החתם סופר (חלק ג אבן העזר סימן קכה) בתשובתו, וזו לשונו:

"אמת נכון הדבר, אף על גב דתנן (ריש פרק אף על פי) שאם רוצה להוסיף מוסיף, ודעת הר"ן שם שיכול לכלול התוספת בסכום אחד עם הכתובה בסתם, ודלא כמרדכי (כתובות סימן קלו) מכל מקום מודה הר"ן דלא מצי למכתב 'דחזי ליכי מדאורייתא', ולזה נתכוונו תוספות בכתובות (יב ע"ב ד"ה "ב"ד של כהנים" וכו') וכן כתב בחלקת מחוקק (סימן סו ס"ק ל), ודלא כתוספות יום טוב (ריש פרק אף על פי).

ועיין עוד בפתחי תשובה (אבן העזר סימן סו ס"ק ה).

אם כן בכתובה דלא כתב בה "דחזי ליכי מדאורייתא", דעת החתם סופר שהסכום שנכתב הוא הקובע מדין עיקר ותוספת כתובתה.

נמצא עד עתה כי דעת חלק מהפוסקים היא שכתובתה מנה, ודעת פוסקים אחרים שכתובתה מאתיים. ויש גם פוסקים הסוברים שגם אם כתובתה מאתיים – כל זה אינו אלא ב'נערה' שזכאית ל'קנס' והכתובה באה כתחליף לקנס בנישאו זה לזה, אבל ב'בוגרת' שאינה זכאית לקנס, ממילא כתובתה מנה כדין בעולה אף שבעולת עצמו היא בזמן היותה בתולה.

אלא שהנה האור שמח (הלכות נערה בתולה פרק א הלכה ט) כתב שמקור דינו של הרמב"ם והטור שכתובת מפותת עצמו מאתיים כדין הנישאת בתולה, הוא במכילתא ובירושלמי, וזו לשונו:

"ולכאורה רציתי לומר בטעם רבינו שפטר המגורשת מן הנישואין מקנסא משום דאיהו סבר כפי המבואר במכילתא (משפטים) ובירושלמי (כתובות פרק ג הלכה ה) הובא בשם תני ר' ישמעאל (והמכילתא יחסוה לרבי ישמעאל) "כסף ישקול כמהר הבתולות, מגיד שהוא עושה אותן עליו מוהר ואין מוהר אלא כתובה כד"א הרבו עלי מהר וכו'" ולכן כתב לעיל (פרק א הלכה ג) **כותב לה כתובה כשאר הבתולות, ועיין משנה למלך דאישתמיטתיה זה**. ולפיכך בתולה מן הנישואין שאין לה חינא ואין כותבין כתובה ומוהר לבתולה זו – תו אין קנס."

פירוש דברי האור שמח הוא שהואיל ובפסוק (שמות כב טו–טז), כתוב "וכי יפתה איש בתולה [...] ושכב עמה, מהר' ימהרנה לו לאשה. ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל' כמה' ר הבתולת' " ובמכילתא תלו את הקנס בכתובה, לפיכך במקום שאין כתובה כגון גרושה בתולה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מן הנישואין שאף שכתולה היא אין לה כתובה כדין בתולה, משום שאבדה את חינה מכוח היותה גרושה מן הנישואין, ממילא אין לה קנס.

נמצא שלפי האור שמח על פי המכילתא והירושלמי, הקנס תלוי בכתובה, ולא כפי שהבינו הנודע ביהודה ורבי עקיבא איגר שהכתובה תלויה בקנס.

דהיינו: לשיטת הנודע ביהודה ורבי עקיבא איגר שהכתובה תלויה בקנס, נערה שיש לה קנס כתובה מאתיים, ובוגרת שאין לה קנס כתובה מנה.

ואילו לשיטת האור שמח שקנס תלוי בכתובה, עיקר דין תורה של המפתה את הבתולה הוא שיישא אותה בכתובה, אלא שאם לא רצו ואינו נושאה, אם היא נערה צריך לשלם לה קנס במקום הכתובה ובבוגרת פטור. ולפי זה, אף שלא חידשה התורה חיוב קנס בבוגרת אם אינו נושאה, מכל מקום אם נושאה יש לה כתובה מאתיים כדין נערה.

וכן כתב הפני יהושע (כתובות לט ע"ב דיבור המתחיל "בד"ה טעמא מאי") וזו לשונו:

"[...] וכל דבריהם [של התוספות] בזה לפי שיטתם לעיל (דף י ע"א) דאליבא דהלכתא כתובה דאורייתא ואפילו הכי ההוא דהכא מדרבנן. מיהו מלשון המכילתא בפרשת משפטים משמע דלא מהני ההוא סברא דבעולה – דאפילו הכי כתובה זו מדאורייתא. וזו לשונה שם:

'רבי עקיבא אומר [...] "מהר" ימהרנה לו לאשה" למה נאמר? לפי שהוא אומר "ונתן האיש הש"כב עמה" שומע אני כשם שבתפוסה נותן מיד כך במפותה נותן מיד, תלמוד לומר "מהר" ימהרנה לו לאשה" מגיד שהוא עושה עליה מוהר ואין מוהר אלא כתובה. עכ"ל.

הרי למדנו דאף על גב דכבר היא בעולה אפילו הכי כתובה מאתיים – ומן התורה – דעלה כתיב 'אם מאן ימאן [...] כסף ישקל' כמה ר הבתולת'. ובוזה נתיישבו כל הקושיות שהקשו התוספות בזה הדיבור, דהא דקאמרי רבנן 'יצא כסף קנסה בכתובה' היינו מדאורייתא, דקנס היינו ממש תמורת הכתובה כדאשכחן במפתה. אלא שעיקר החילוק ביניהם, דבאונס זה עיקר הקנס שצריך ליתן לה כתובה מיד, ומפתה אם רוצה לישאנה עושה הקנס עליו מהר כשאר כל הנשים, אלא דאפילו הכי קנס קנסו הכתוב שיתן מאתיים ואזלינן ביה בתר ביאה דמעיקרא. וכן נראה להדיא מלשון פירוש רש"י בחומש פרשת משפטים."

ויש לדייק בפני יהושע שמשמע שאף באנוסה הקנס תמורת הכתובה.

וכן כתב גם בשו"ת באר אברהם (להגר"א רפפורט – חבר בד"ץ דלונדון והמדינה, סימן לט) וזו לשונו:

"[...] חילוק זה בדעת הרמב"ם יוצא להם מתוך מה שהבינו בדעת הרמב"ם דחיוב כתובה בנושא מפותתו הויא תמורת וחלף הקנס, ותליא ע"כ באי איכא חיוב קנסא. הא במפתה בוגרת דליכא חיוב קנסא הדרא לדינא דכתובת בעולה שהיא מנה [...]

אבל הדברים מוכיחים לכאורה דמקור דברי הרמב"ם הוא במכילתא משפטים [...] וכעין זה הוא גם כן בירושלמי (כתובות פרק ג הלכה ה) [...]

ולפי זה לכאורה אין עוד הכרח לפרש דהכתובה תליא בחיוב קנסא ומשום דהויא תמורת וחלף הקנס, אלא דהווי שני דינים מיוחדים במפתה:

א. דאם רצו הוא והם כונסה וכותב לה כתובה מאתיים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. אם לא רצה הוא או הם משלם קנסא לאביה.

ואדרבה עוד איכא למימר איפכא לפי זה, דקנסא הוי תמורת וחלף הכתובה, כלומר דבמפתה בתולה עיקר דין תורה הוא שישאנה בכתובה, אלא שנשואין אלו תלויין ברצונם, ואם לא רצו ואינו כונסה, אז אם היא נערה צריך לשלם קנס לאביה במקום הכתובה [...]

אם כן נהי דגבי קנסא איכא נפקותא בין נערה לבוגרת ואין מפתה בוגרת משלם קנס, מאן לימא לן דאיכא להאי נפקותא נמי בדינא דכתובה היכא דכונסה. דבשלמא אי הויה הכתובה חלף ותמורת הקנס, ודאי דאיכא למימר דבבוגרת דאינו משלם קנס ליכא כתובה. הא למאי דבעינן למימר דדין הכתובה בנושא מפותתו הוי דין מיוחד בפני עצמו מגזירת הכתוב, ולא תלי בקנסא, מהיכי תיתי לחלק ולומר דהאי דינא דכותב לה כתובה במפותתה אם כונסה הוי נמי בנערה ולא בבוגרת [...]

וכיון דאתינן להכי דלרמב"ם אליבא דמכילתא וירושלמי הנ"ל הא דכותב לה כתובה מאתים בנושא מפותתו הוי דין בפני עצמו מגזירת הכתוב ולא תלי בדין קנסא, ליכא סברא לחלק ולומר, דהיכא דהיא נערה וקנסה לאביה אם אינו כונסה אז כותב לה כתובה בכונסה, ובבוגרת דאין לאביה זכות בה ולעצמה אין לה קנס אם אינו כונסה משום דמדעתה עבד, דהכי נמי דאינו כותב לה כתובה אם כונסה.

והא נמי ליכא למימר דהאי דינא שחדשה תורה בנושא מפותתו דכותב לה כתובה מאתים בכונסה אף דלא הוי חלף תמורת הקנס הוה ליה מיהת גופיה דין קנס, כי היכי דנימא דשייכי גם בה כל דיני קנסא כמו מודה בקנס פטור, וכן דבכל מקום דפטרה תורה מקנסא באונס ומפתה פטור נמי מחיוב כתובה אם כונסה, מדהוי נמי בגדר קנס, וכיון דהוה ליה דין קנס ליתא לחיובא בבוגרת דמדעתה עבד.

דאי נימא הכי, הא גם בנערה אם כונסה הא כותב הכתובה לה לעצמה ואין לאב זכות בכתובה, ואמאי, הא מדעתה עבד ולא שייך קנסא לעצמה, אלא על כרחך דכך הוי גזירת הכתוב דכותב לה כתובה אם כנסה אף דמדעתה עבד, ולא משום קנסא, אלא דהוי דין שעבוד נוסף שהוסיפה תורה בשעבודי הבעל לאשתו בנושא מפותתו, אף דכתובת שאר הבתולות הכשרות אינה מהתורה, ותו ליכא לחלק בהא בין נערה ובוגרת.

ובשו"ת אגרות משה (חלק ג, אבן העזר סימן קא) הדין בגובה כתובת בעולת עצמו ביחס לנושא אשה בהליך אזרחי ולאחר זמן באו לערוך חופה וקידושין כדת משה וישראל, לאחר שהביא את הרמב"ם והטור והמשנה למלך המובאים כאן לעיל, כתב וזו לשונו:

"[...] אבל דברי המשנה למלך דחוקים מאד, דהרמב"ם הא סובר שכל כתובה הוא רק דרבנן. אך מחדש המשנה למלך שבמפותתה סובר שהוא דאורייתא שצריך לכתוב לה כתובה כמנהג העיר כמפורש בדבריו. דהא לפי זה נמצא דאם מנהג העיר ליתן לבתולות כתובה דאלף זוז, יתחייב מדאורייתא ליתן למפותתה כשנשאה כתובה דאלף זוז והיה לו לרמב"ם להזכיר דבר חידוש כזה בפירושו. וגם ימצא שלפעמים תהיה מפותתה עדיפא מאנוסה ולא משמע זה במתניתין דדף ל"ט ע"א וגם איך יאמר הרמב"ם דבר חידוש כזה בלא מקור מגמ' ולדרוש קראי מעצמו.

ולכן הנכון לעיות דעתי שאין שום דין חדש במפותתה לענין כתובה – דלא כהמשנה למלך, אלא הוא מדין כתובה דכל הנשים שלהרמב"ם הוא מדרבנן,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואף לכולי עלמא יש להיות כאן רק מדרבנן, דהא היא בעולה. ומכל מקום סברי הרמב"ם והטור דכתובתה מאתים כבתולה כדאבאר [...]

ולכן הנכון לעניות דעתי דבר חדש. דהנה בכתובות (דף ז) בקטן שהשיאו אביו, אף שאין לה תוספת לרב הונא משום שכתבתו בקטנותו אינה כלום, מכל מקום גובה בתולה מאתים. וכתבו התוספות אף על גב דכשגדל כבר היא בעולה אפילו הכי יש לה מאתים, שעל מנת כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נישואיה [...]

(וממשיך שם האגרות משה לדון באינו יהודי שהתגיירה אשתו עמו)

"[...] ויש לפרש זה בתרי טעמי:

א. שלעצמו נחשבת לעולם כבתולה משום דאירע תחתיו ונסתפחה שדהו. לכן כל החסרונות שנעשו בה אין מגרעין כחה לגביה דידיה.

ב. שגם זה שיתחייב בכל עת עד הגירושיין פעם שניה אחר שתמחל או שישלם לה, הוא גם כן מהדינים שנעשו בעת הנישואין ואז היתה בתולה, ולכן נעשה דין שלעולם עד הגירושיין יתחייב מאתים.

והנה אם נימא כטעם א' – גם בקטן וגר שייך טעם זה, דהא הקטן וכן הגר בנכריותו לקחו אותן לאישות שתהיה אשתו, כמו שנושא ישראל גדול, רק שלא הועיל מצד דיני התורה שהצריכה קנין קידושיין שזה לא היה בקטן ונכרי. לכן הוא רק לענין הקידושיין שלא נעשית אשת איש, אבל להיחשב אצלו לעולם כבתולה שיחשב כנסתחפה שדהו ולא יוגרע כחה לגביה דידיה – יש להחשיב אף בקטן ונכרי, כיון שלא חזרו בהם מלקיחתם לאישות, דהא קדשו סתמא – דמעשה לקיחה לענין כל החיובים שבין איש לאשתו הוי אף בלא הקידושיין כיון שלקחה לזה. אך שכיון שלא היה קנין הקידושיין יכולין לחזור בהן.

[...] וממילא אם כשהגדיל לא נתרצה לקדשה אלא כשיתחייב רק בכתובת בעולה ודאי רשאי, אבל כל זמן שלא חזר בו וקדשה סתמא נעשה קנין על הלקיחה דמתחלה שעשה בקטנותו שהוא ממילא נתחייב בחיובים ההם [...]. ונחשבת אצלו כבתולה גם בעת הקידושיין כבתחילת נישואיה וממילא יש לה כתובה מאתים אף שלא כתב לה כתובה בקטנותו [...]

אם כן הוא רק בקטן וגר, אבל בשוטה שנתפקח אין שייך זה, דהא בשוטה שנשא אשה אין כאן לקיחת אישות כלל, אף שלא מצד דיני הקידושיין, דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת כמפורש ביבמות (דף קיב) דמטעם זה לא תקנו לו קידושיין, והיה זה בעצם רק ביאת זנות בעלמא, שודאי נבטל ממנה שם בתולה אף לגביה דידיה [...]

נמצא אפוא שלפי שיטת האגרות משה, המפתה את הבתולה שלא לשם נישואין אלא כביאת זנות בלבד, דינו כדין שוטה שנשא אישה האמור לעיל, שאין ביחסי האישות הראשוניים שקדמו להחלטתם להינשא מדין לקיחת אישות כלל, אף, לא מצד דיני הקידושיין אלא במישור כוונתם בלבד, שכל מגמתם לא היה אלא יחסי אישות בלבד בלא כוונת נישואין כלל, שהקובע לגבם הוא שעת החופה וקידושיין שהתבטל ממנה שם בתולה מכבר אף לגביו, והרי היא בעולה לפניו וכתובתה מנה.

ולאחר שהאגרות משה נושא ונותן בהתאם לטעם ב', הוא מסיים את דבריו, וזו לשונו:

"והנה מפתה שצריך לישאנה [בנערה] אם לא ירצה ליתן קנס [...] יש עליו מצוה לישאנה. וגם מצדה כיון שנתרצית לו לזנות מסתבר שכל שכן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לנישואין היתה מתרצית, ובפרט כשנשאה לבסוף ודאי הוכיח סופו על תחילתו שבקידושין היתה יותר רוצה מבזנות, לכן נחשבת כמו לאישות אך בלא קידושין.

ולכן הוא באותה אומדנא עצמה כקטן שנשא, שכל זמן שלא התנה, תלינן דעתו שלא ירצה להרוויח בחטאו מצד שלא היו קידושין, ויש לחייבו בכתובת בתולה.

אבל לטעם הראשון אין שייך בזה, דהא על כל פנים עדיין לא היתה לקיחת אישות ולא אירע תחתיו. וסברי התוספות יבמות כטעם ב' ולכן יש למפתה כתובה מאתים [...]

אם כן, במפותה בוגרת יש להסתפק – דיש לומר כיון שיש על כל פנים מצוה לישאנה [...] וגם אחר כן נשאה הוכיח סופו שברצונם היה יותר אם היו קידושין. אבל יש גם לומר דכיון שאינו מחוייב ליקחנה, אינה שייכת לנישואין אלא הוא כנמלך, וכן מסתבר יותר, ויהיה לדינא כהדגול מרבבה, אך לא מטעמיה.”

דהיינו: כהדגול מרבבה – שמפותת עצמו בוגרת כתובתה מנה, ולא מטעמו של הדגול מרבבה – דכתובה תליא בקנס והואיל ובוגרת אין לה קנס כמו כן אין לה כתובה מאתיים – אלא מהטעם שקשרי האישות הראשונים שהיו בין הצדדים לא היו לשם נישואין ולא היו שייכים כלל לנישואין שהתבצעו לבסוף בין הצדדים, לפיכך הקובע הוא מועד החופה וקידושין ובמעמד זה היא בעולה וכתובתה מנה.

מסקנות להלכה: כתובת בעולת עצמו – הדין כשכתב לה כתובת בתולה והדין כשלא כתב

בהתאם לאמור לעיל, טענת הבעל לשעבר על ידי בא כוחה כי סכום הכתובה בתיק המונח בפנינו צריך להיות ככתובת בעולה ולא ככתובת בתולה, שנויה במחלוקת הפוסקים. וכאשר הדבר נמצא במחלוקת הפוסקים, נחשב הבעל כמוחזק ואין מוציאים מידו.

מכל מקום, על אף האמור, כבר ציטטנו לעיל את תשובת החתם סופר (אכן העזר סימן קכה), שכיון שבפועל כתב בכתובה מאתיים אף שכתובתה מנה – בכתובה דלא כתוב בה “דחזי ליכי מדאורייתא” הקובע הוא הסכום הכולל את עיקר הכתובה ותוספת הכתובה, ומועיל מדין התחייבות הבעל כתוספת כתובה. וכל שכן בסכום הכולל הסופי המופיע בכתובה כהמשך ללשון הכתובה “סך הכל כתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא עולים לסך [...]”

לפיכך, במה שנוגע לטענה הנ”ל של הבעל לשעבר, מחליט בית הדין כי סכום הכתובה עולה לסך הכול המופיע בכתובה שלוש מאות ושישים אלף ש”ח.

בקשת האישה לדמי פיצויים

בפסק דין שנתן בית הדין הרבני הגדול, תיק מספר 835665/1, הגדיר הגאון הרב איזירר שליט”א, תביעת פיצויי גירושין, וזו לשונו:

“לגבי טענת הערעור הנגדי בעניין פיצויים: צריך להבהיר שנקודת המוצא של הערעור הנגדי בזה שפיצויים הם מושג של תשלום עבור נזק שנגרם על ידי הצד השני. ואין הדבר כן: הפיצויים בהלכה בענייני גירושין הם מנהג או תקנה הקשורים בסיוע לפתרון לכיוון גירושין. כגון שבית הדין רואה מקום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להביא לגירושין, אולם האישה אינה חייבת בכך ולפיכך מטילים חובת פיצוי על הבעל כדי להביא להסכמת האישה להתגרש.

וכן כתב הגאון הרב אברהם שרמן שליט"א דין בית הדין הגדול בדימוס, במאמר בשורת הדין (חלק י), בשם מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל ביחס לפיצוי גירושין, שכאשר מטרתם להביא את האישה להסכים להתגרש, יש מקום לחייב את הבעל ליתן לאשה בנוסף לכתובתה תוספת פיצויים.

ועיין עוד שם בשורת הדין שהרחיב בבסיס ההלכתי לחיוב פיצויי גירושין.

והואיל ועיקר יסוד הפיצויים אינם עבור נזק שנגרם לצד השני, אלא קשורים בסיוע לפתרון בכיוון גירושין, כאשר בהתאם לתיק המונח לפנינו האישה תבעה גירושין ובית הדין חייב את הבעל במתן גט ובעקבות כך סודר הגט מכבר, מחליט בית הדין כי אין מקום לחייב את הבעל לשעבר בפיצוי גירושין בתוספת לחיוב הכתובה כאמור לעיל.

בנידון בקשת האישה להצמדת דמי הכתובה

תחילה יש לציין את פסק דינו של הגאון הרב שלמה דייכובסקי שליט"א ביושבו על מדין בבית הדין הגדול בתיק מספר 1-24-1687, שאמנם ניתן בהקשר לסכום מוגזם הכתוב בכתובה, אך יפה גם לנידון הבקשה המונחת בפני בית הדין ביחס להצמדת הכתובה למדד.

וזו לשון פסק הדין:

"בתי הדין נהגו לקבוע שסכום מוגזם הכתוב בכתובה אינו סכום של חיוב אלא של כבוד, והוא בגדר אסמכתא בלבד ולא ניתן לחייבו למרות החיוב שבשטר. השאלה הגדולה היא מה נקרא סכום מוגזם. בזמנו נחלקתי עם חבריי בנושא זה. דעתי הייתה שסכום הגבוה ממאה ועשרים אלף ש"ח [...] נחשב לסכום מוגזם, דעתי זו התבססה על האמור בפירוש הר"ש בסוף מסכת פאה לגבי הדין שמי שיש לו מאתיים וזו לא יטול מן הצדקה כי סכום של מאתיים זוג מייצג פרנסת אדם לשנה שלמה [...] לכן יש לרדת לדעתם של חז"ל בנושא זה ולקבוע את הסכום הראוי לפרנסת אדם במשך שנה. חז"ל רצו שהאישה לא תאלץ לחזור על הפתחים לאחר הגירושין, ונתנו לה אפשרות לפרנסת שנה באמצעות קבלת דמי הכתובה. סכום חודשי של עשרת אלפים ש"ח למשך שנה מהווה פרנסה ראויה לכל הדעות. גם סכום נמוך יותר המייצג פרנסה חודשית של שלושת אלפים ש"ח עד ששת אלפים ש"ח לחודש [...] נחשב לסכום התואם את כוונת חז"ל."

בנוסף לכך יש לציין את החלטת בג"ץ בתיק בע"מ 9606/11, בנידון הצמדת הכתובה, בה הדגיש בית המשפט כי במישור המעשי-קונקרטי נקבע כי השאלה אם במקרה מסוים ישוערך סכום הכתובה, תוכרע לפי נסיבותיו הקונקרטיות של התיק הספציפי:

"[...] סבורני כי יש לבחון כל מקרה לגופו ולנסיבותיו, וכפי שניתן אולי גם לראות בפסיקת בתי הדין הרבניים [...] כך, לא דומה מקרה ובו סכום הכתובה הינו גבוה אף ללא שערוך לבין מקרה ובו סכום הכתובה הנומינלי הינו בכחינת לעג לרש [...] בנוסף יש לבחון אם הסכום הנומינלי אם די בו לכלכל את האלמנה משך תקופה של כשנה אם לאו."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהתאם לאמור בהחלטת בית הדין הגדול כי הגשמת תכלית הכתובה היא הספקת דמי מחיה ראויים לשנה כאשר הרף התחתון התואם את כוונת חז"ל עומד על שלושים ושש אלף ש"ח, אם כן בתיק המונח בפנינו, כאשר הבעל לשעבר מחויב בכתובה בסך הכולל של שלוש מאות ושישים אלף ש"ח, מחליט בית הדין כי אין מקום להצמדת הסכום הנ"ל למדד.

בנוסף לאמור, יש לציין כי הכתובה לא נועדה להעשיר את האישה הגרושה ולדלדל עד עפר את הבעל (לשון הגר"ש דיכובסקי בפסק בית הדין הגדול). מטרת הכתובה היא לאפשר לאישה קיום בכבוד למשך תקופה של שנה עד אשר תמצא בעל אחר, ומטרה זו מתקיימת ללא ספק בחיוב הכתובה בסך שלוש מאות ושישים אלף ש"ח בתיק המונח בפנינו.

לפיכך מחליט בית הדין לחייב את הבעל לשעבר במלא סכום הכתובה בסך שלוש מאות ושישים אלף ש"ח.

בית הדין דוחה בזאת את בקשת האישה להצמדת סכום הכתובה ולדמי פיצויים בנוסף על דמי הכתובה.

הרב יגאל לרר – אב"ד

אני מצטרף לפסק דינו של כבוד אב בית הדין הגאון רבי יגאל לרר שליט"א, ואוסף מדבריי:

בנוגע לעצם חיוב הכתובה

א. נכון וברור לחייב את הבעל כנ"ל בכל הסכום שהסכימו ביניהם ונכתב בכתובה, וזאת משום שכאמור לא הוכח כלל שהאישה היא זו שגרמה לפירוד שביניהם, ואין יסוד לשלול מהאישה את כתובתה המגיעה לה על פי דין.

ב. בנדון גובה הכתובה לבעולת עצמו. כבוד האב"ד הגאון שליט"א בפסק הדין הפליא בעומק ורוחב סוגיה זו.

ברצוני להתמקד בנקודה אחת עיקרית בפסק דינו ולהרחיבה.

הדיון בפוסקים מתייחס לעיקר כתובה אם מנה או מאתיים. אולם בנידון שלפנינו, שלאחר פירוט חיוב עיקר הכתובה ותוספת הכתובה, נכתב סכום הכולל את הכול יחדיו, בזה פשוט שהתחייבות הייתה על כל הסכום איך שיהיה, או מצד חיוב עיקר כתובה או מצד תוספת, ואם כן אין נפקא מינה במחלוקת בדין בעולת עצמו.

כבוד האב"ד שליט"א הביא את מחלוקת הר"ן והמרדכי (בריש פרק אף על פי), שהובאה בשולחן ערוך (אבן העזר סימן סו סעיף ז ברמ"א) אם כותבים בכתובה את סכום עיקר הכתובה ואת התוספת בסכום אחד כולל, או שיש לפרט את עיקר הכתובה בפני עצמה ואת התוספת בפני עצמה. עוד הביא כבוד האב"ד שליט"א את דברי החתם סופר שגם לשיטת הר"ן שיש לכלול את הכול בסכום אחד, מכל מקום אין לכתוב על זה "דחזי ליכי מדאורייתא". ומכאן הוכיח שבאופן שלא כתבו "מדאורייתא" אלא "דחזי ליכי" בלבד – לכולי עלמא חלה ההתחייבות כולה.

האופן עליו נסבו דברי הר"ן ובעקבותיו החתם סופר הוא כשנכתב סכום אחד בכתובה בלבד כשזה כולל עיקר ותוספת, ועליו נכתב "דחזי ליכי", אולם בנדון שלפנינו נכתבו בכתובה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם הסכום של עיקר הכתובה ושל התוספת בנפרד, ולאחר מכן גם נכתב הסכום הכולל את כל חוב הכתובה.

"דחזי ליכי" נכתב רק בתחילת הכתובה, על עיקר הכתובה בלבד, ואילו על הסכום הכולל הסופי הכולל גם את עיקר הכתובה וגם את תוספת הכתובה, כמוכן לא נכתב עליו "דחזי ליכי" כלל, ומאחר שעיקר ההתחייבות חלה באותה כתיבת הסכום הכולל, פשוט הוא שההתחייבות תחול גם מצד דין תוספת כתובה.

בנוגע לתביעת האישה לפיצויים

כבוד האב"ד שליט"א הביא את הוראת הגרי"ש אלישיב שאין לבית הדין לחייב את הבעל בפיצויי גירושין, אלא כאשר הדבר נעשה כגורם מזרז לקבלת הסכם הגירושין, ובאופנים בהם בית הדין אינו יכול לחייב את הבעל לגרש את אשתו.

אולם יש מבתי הדין בארץ ישראל שחייבו את הבעל בפיצויי גירושין גם מטעמים כלכליים. באוסף ורהפטיג (עמודים פג – פה, הובא בשורת הדין חלק י עמוד קכז), הובא פסק בית הדין הגדול בראשות הרבנים הראשיים והגאון הרב יעקב קלמנס, שדן בבני זוג שיסדו יחד מסעדה במרכזה של עיר והמסעדה הכניסה רווחים נאים, ברם חייהם המשותפים היו רוויי מחלוקת ומדון. בית הדין חייב את בני הזוג להתגרש, וקבע לאשה פיצויי גירושין בסך רב, בטענה שבמשך שנים רבות התמסרה האישה לפיתוחה של המסעדה ושגשוגה, והכניסה בכך לבעל הון רב. כלומר, ביסוד תביעת האישה לפיצויים ומנהג בתי הדין לחייב את הבעל בפיצויים, קיימת גם העובדה שחייה המשותפים של האישה עם בעלה תרמו לריבוי הנכסים ויכולתו הכלכלית של הבעל.

יסוד לדברים מצינו בספר ויען אברהם לרבי אברהם פלאג'י (אבן העזר סימן א), שכתב בנדונו: "הלא צריך אתה לדעת שיכול להיות שמזלה גרם לו להתעשר."

ומכל מקום בנדון שלפנינו האישה לא רק שלא סיעה לבעל בפרנסת הבית, אלא לטענתו אף מנעה אותו מלהשתמש בכספים שהיו בחשבון הבנק שלה, שמן הסתם דינם כנכסי מלוג שעל פי דין מותר היה לו להשקיע אותם בעסק מניב ולאכול את פירותיהם, וכך ודאי אין כאן כל עילה לפיצויי גירושין.

בכל מקרה אי אפשר לקבוע פיצויי גירושין מחמת אותה עגמת נפש שנגרמה לאשה תוך כדי הדין ודברים שביניהם, אף שאותו דין ודברים כלל הכפשות והשמצות שלא הוכחו.

נדון תביעת האישה להצמדת דמי הכתובה

כבוד האב"ד שליט"א דחה את התביעה, בנימוק כי מטרת הכתובה מושגת על ידי חיוב הבעל בסכום גבוה כפי שהתחייב בכתובה שלפנינו, ואין כל סיבה שמלבד הסכום הגבוה בו מתחייב הבעל לשלם לאשה בכתובתה, נוסף עליו חיוב נוסף כלשהו כמו הצמדה.

נימוק זה בנוי על פסק דינו הידוע של הרב דייכובסקי בו קבע כי כוונת חז"ל בחיוב כתובה 'מאתיים זוז' הייתה כדי לאפשר פרנסת האישה למשך שנה, שהרי הגדרת 'עני' הנוטל מן הצדקה הוא אם אין לו 'מאתיים זוז' וסכום זה הוא פרנסת אדם לשנה כפירוש הר"ש בסוף מסכת פאה.

גופה של קביעה זאת, גם אם היא מחודשת מאוד, יכולה שתתיישב על הלב, אולם תמוהה היא הרחבת הקביעה גם לתוספת כתובה עד שנפסוק שכל חיוב הגבוה מסכום של פרנסה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכובדת לשנה הריהו בגדר חיוב מוגזם ואינו אלא סכום חיוב של כבוד, וממילא נחשב כאסמכתא בעלמא, ויש לקצוב אותו לסך סביר שיש בו כדי לדאוג לכלכלתה של האישה במשך שנה תמימה.

זאת ועוד, אם נקבע שהתחייבותו של הבעל אינה אלא אסמכתא בעלמא ואין בה כדי לחייבו בסך הקצוב, אם כן לכאורה חיובו בטל לגמרי ואין לה תוספת כתובה כלל. והיאך נוכל לקבוע סכום חדש מדעתנו שלא התחייב בו הבעל?!

אמנם הבית יוסף (חושן משפט סימן רז) הביא את דעת הרי"ף (בבא מציעא דף סא ע"ב מדפי הרי"ף) כי אף שהתחייבות בסך המופרז בטלה, מכל מקום נותר בעינו החיוב בסכום הסביר. זו לשונו:

"בהמקבל גבי ההיא דאם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי (קד ע"א) כתב הרי"ף (סא ע"ב מדפי הרי"ף) דמכל מקום משלם מאי דאפסדיה ונראה דמשום תנאה חייב דאף על גב דלא אהני תנאה לאלפא זוזי משום דגוזמא הוא מכל מקום אהני למאי דאפסדיה."

אולם בהמשך דבריו הביא את דעת הרא"ש (בבא מציעא פרק ט סימן ז) כי אם התחייב בסכום מופרז, כל התחייבותו בטלה ולא ניתן לחייבו אפילו בסכום מועט. זו לשונו:

"והרא"ש (פרק ט סימן ז) כתב דהלכתא כוותיה ולא מטעמיה אלא משום דכיון דנהגו לכתוב אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא אף אם לא נכתב כנכתב דמי הילכך כשתסלק תנאו כמאן דליתיה העמידהו על דינו וישלם מאי דאפסיד. ונפקא מינה להיכא דלא רגילי למכתב אשלם במיטבא וכתב אשלם אלפא זוזי דלמאי דמשמע מהרי"ף משלם מיהא במיטבא ולהרא"ש אינו משלם כלל."

כמו כן, קשה מאוד לקבוע שסכום מסוים מופרז עד כדי כך ש"דברים שבלבו ובלב כל אדם" הוא שאין כאן אלא אסמכתא בעלמא, שכן, בהתחשב למשל, בעגמת נפש – הצער וההוצאות המרובות הנגרמות לאשה על ידי הגירושין, כאשר הבעל מבוסס כלכלית – סכום של כמה מאות אלפי שקלים עשוי להיות סביר בהחלט.

גם אם נסכים לדברי הרב דיכובסקי: אם נדחה את תביעת הצמדת הכתובה רק בגלל הסיבה הזאת שסכום הכתובה שחויב הבעל גבוה, עלינו לנמק מדוע אם כן חייבנו את כל סכום הכתובה ולא קבענו כי אינה אלא סכום של כבוד. שאלה נוספת תעלה בעקבות פסק הדין: האם בסכום נמוך מפרנסת שנה אכן נחייב את הבעל בתשלום ההצמדה?

לכן עלינו לברר את עיקר הדין: האם חיוב כתובה כוללת גם את הצמדת החוב למדד יוקר המחיה?

הנדון המובא בפוסקים בנוגע להצמדת ערך הכתובה, אמור באופן שהיה פחות בערך המטבע או אינפלציה חריגה ששינתה את ערך המטבע עצמו ביחס למטבעות אחרים. אולם ברור שאין להצמיד חוב כלשהו למדד יוקר המחיה במקרה רגיל ויש בזה איסור ריבית, ובמיוחד שעל פי החוק תשלום החוב בלא ההצמדה פוטר את החייב, מלבד אם התנו על כך במפורש.

ראוי לצטט ביחס לכך את מה שכתב בספר ברית יהודה (פרק כ ס"ק ד):

"כלל נתנו הפוסקים: את שהלווהו משלם לו. וכלל זה חל מדינא אף בהלוואת פרות שחייב להחזיר לו פרות שהלוה אף אם נתייקרו, אלא שמדרבנן אסרו בפרות כשנתייקרו להחזיר אותה כמות כדמוכח בריש איזהו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נשך והיא גזרת סאה בסאה. וכתבו הפוסקים שגזרה זו לא נאמרה במטבעות ואף אם ירד או עלה כוח הקנייה של המטבע אמרו חז"ל: אין יוקר וזול במטבעות. כלומר שכל שאפשר לתלות יוקר וזול בפרות אנו תולים בהם היוקר והזול ולא במטבעות. וכתב החזון איש (יורה דעה סימן עד ס"ק ה):

'אף על גב דהסיבה היא במטבע שהושפע שפע של כסף מכל מקום אינו מוסיף לו שזהו כחו של מטבע שאמרה תורה בגזלן ומזיק דמשלם כשעת הגזילה וכדאמרו בפרק הזהב דיוקרא וזולא מתייחס אל הפירי לעולם ולא אל המטבע.' ע"כ.

וכלל זה של אין יוקר וזול במטבעות כוחו יפה לענין דיני ממונות שאינו חייב להשלים לו אם הוקרו הפרות, וממילא אם ישלים לו אסור משום רבית. וכן לא ידך גיסא אם הוזלו פרות אין הלווה יכול לנכות מן המלווה."

ועל פי הדברים הללו פסק שם (בסעיף ג): "ולכן נראה שאסור להלוות ולהצמיד את ערך ההלוואה למדד יוקר המחיה."

וכתב (בפרק כא סעיף א): "ככל מה שנתבאר כדין שינוי מטבעות בהלוואה כן הדין בכתובה."

מקור הדין בשולחן ערוך (חושן משפט סימן עד סעיף ז): "המלווה את חבירו על המטבע ונפסל [...] נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. וכן בכתובה." וברמ"א: "וכל זה שהתנה ליתן לו מעות אבל אם לא התנה כלום נותן לו מטבע שהלווה בכל ענין."

ובסמ"ע (שם ס"ק טז):

"וכן בכתובה. זו לשון המגיד משנה שם, פירוש כשכתב לה מטבע ידוע וכבר נתבאר זה בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ו' עכ"ל. ולפי מה שכתב מור"ם על פי פירוש התוספות דאיירי בדהתנה, נראה דגם בכתובה בעינין שהתנה."

(ובס"ק יז):

"נותן לו מטבע שהלווה בכל ענין. התוספות שם כתבו הטעם, דנפסל היינו כהזול, ובמעיקרא שוה ארבע והזול להיות שוה זוז משלם לו בהלוואה שוה זוז אפילו היכא דאינו בעיין והוא הדין בנפסל עיין שם ובפרישה."

ואם כן בנידון דידן שלא התנו על הכתובה כלום אין בידנו לחייב את הבעל בהצמדה.

גם המהרשד"ם שכתב (חושן משפט סימן עה) שיש להצמיד את דמי ההלוואה לשווי המעות בעת נתינתה. לא כתב את דבריו אלא כשלא התנו על כך במפורש כיון שהיה הדבר לא שכיח ויש אומדן דעת שאלמלי היו חוששים שיקרה כך, היו מתנים על כך בפירוש. זו לשונו:

"[...] וכי תימא למה לא התנו דבר זה כמו שהתנו שיפרע לו בגרושי"ש [מין מטבע] או בזהובים כנהוג ככה היה להם להתנות שאם ירד הגרושי"ש שיפרע לו שיעור שוויו כשעה הראשונה שהרי מטעם זה כתבו התוספות שיתן לו מטבע היוצא מפני שהתנה כנ"ל, מי שיאמר כן לא בדעת ידבר, שכבר אמרו שדבר דלא שכיח ואינו מצוי לא שייך ביה תנאי.

[...] וגם יש לנו לומר כי לא הפסיד המלווה או המוכר בשביל שלא התנה כיון דהוי דבר דלא שכיח כפי מה שאומרים כל העולם שלא נשמע מעולם שיעשה מלך ממלכי תוגרמה דבר כזה שיכריז ויקפיד בירידת שיווי המטבעות כמו שהיה אפשר שהיו עושים כן במלכות בזמן התלמוד מה שאין כן במלכות הנה, ואם כן יש לומר דהוי כאלו התנה כיון דמה שלא התנה לפי שלא היה עולה בדעתו."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כיום עליית מדד יוקר המחיה תמידית וקבועה, וכשלא התנו על כך – גם המהרשד"ם יודה שאין להצמיד את החוב.

זאת מלבד שכל הפוסקים חלקו על המהרשד"ם: המהרש"ך (חלק א סימן סב), הראנ"ח (חלק א סימן קד) ומהר"ם אלשיך (סימן עד). ועיין בספר מחנה אפרים (הלכות מלווה ולווה דיני ריבית סימנים כה – כו). ובוודאי לא נוכל להוציא ממון מיד הבעל על סמך דברי המהרשד"ם אלו שחלקו עליו כל אותם באחרונים הנ"ל.

לפיכך: במקרה שלפנינו אין כל מקום לקבוע הצמדה לסך דמי הכתובה ואין לחייב את הבעל אלא בשלוש מאות ושישים אלף ש"ח הנקובים בלבד.

מנחם האגר

גם אני מצטרף לפסק דינו של הגאון הרב יגאל לרר שליט"א.

דוד בר שלטון

נפסק כאמור: הבעל מחויב בשלוש מאות ושישים אלף ש"ח הנקובים בכתובה.

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ט"ז באייר התשע"ו (24.5.2016).

הרב דוד בר שלטון

הרב מנחם האגר

הרב יגאל לרר – אב"ד